

એકમ

6

આંતર વૈયક્તિક સંબંધો

રૂપરેખા

- 6.0 ઉદ્દેશો.
- 6.1 પ્રસ્તાવના
- 6.2 આંતર વૈયક્તિક સંબંધની વ્યાખ્યા
- 6.3 આંતર વૈયક્તિક સંબંધોની જરૂરિયાત
- 6.4 આંતર વૈયક્તિક સંબંધોને અસર કરતા પરિબળો.
- 6.5 ગ્રંથાલય અને માહિતી વિજ્ઞાનમાં આંતર વૈયક્તિક સંબંધો
- 6.6 સારાંશ
- 6.7 તમારી પ્રગતિ ચકાસોના ઉત્તરો
- 6.8 બહુવિકલ્પીય પ્રશ્નો ઉત્તર સહિત
- 6.9 ચાવીરૂપ શબ્દો
- 6.10 સંદર્ભ અને વિશેષ વાંચન

6.0 ઉદ્દેશો (Objectives)

આ યુનિટમાં આપને આંતર વૈયક્તિક સંબંધોની જરૂરિયાત, તેને અસર કરતા પરિબળો, સંગઠનોમાં આંતર વૈયક્તિક સંબંધોની સુધારણા તેમજ ગ્રંથાલય અને માહિતી વિજ્ઞાનમાં આંતર વૈયક્તિક સંબંધો વગેરે અંગેની જાણકારી આ અભ્યાસ બાદ થશે.

6.1 પ્રસ્તાવના (Introduction)

માનવ સંબંધોમાં એક મહત્વપૂર્ણ ઘટક આંતર વૈયક્તિક સંબંધ છે. આંતર વૈયક્તિક સંબંધ એ બે કે તેથી વધુ વ્યક્તિ વચ્ચેનું એક જોડાણ છે, જે ક્ષણિક સમયથી લઈને અંતિમ સમય સુધીની હોય છે. સંગઠન અનુમાન સ્નેહ, એકતા, નિયમિત ક્રિયા પ્રતિક્રિયાઓ અથવા અન્ય પ્રભાવોના સંદર્ભોમાં રચાય છે. આંતર વૈયક્તિક સંબંધો સામાન્ય રીતે કેટલાક પારસ્પરિક નિર્ભરતા પર આધારિત હોય છે. સંબંધોમાં લોકો એકબીજાને, તેમના વિચારો અને ભાવનાઓમાં વ્યસ્ત રહે છે.

6.2 આંતર વૈયક્તિક સંબંધની વ્યાખ્યા (Definition of interpersonal relationship):-

સામાન્ય અર્થમાં સમજીએ તો, વૈયક્તિક એટલે વ્યક્તિગત, વ્યક્તિ સાથે જોડાયેલાં અને સંબંધ એટલે એકબીજાં સાથેનું જોડાણ. અહીં આપને વ્યવહાર, ઉદ્યોગ, વ્યવસાય, સરકાર, વગેરે સાથે સંકળાયેલ સંસ્થાઓ, સંગઠનોમાં કાર્યરત કર્મચારીઓ વચ્ચેના, વૈયક્તિક સંબંધની ચર્ચા કરી રહ્યાં છીએ. આ મુજબ આંતર વૈયક્તિક સંબંધ એટલે સંગઠનમાં કાર્યરત કર્મચારીઓએ વચ્ચેના સંબંધ, અધિકારી અને કર્મચારી વચ્ચેના સંબંધો એમ કહી શકાય.

આંતર વૈયક્તિક સંબંધની વિવિધ વ્યાખ્યાઓ નીચે મુજબ છે. :

“ Interpersonal Relationships are Social , Association

Connections , or Affiliations , Between Two or More People.”

-from Wikipedia.com

“ A Strong Bond Between Two or More People Refers to Interpersonal Relationship.”

<https://www.managementstudyguide.com>.

આમ, ઉપરની વ્યાખ્યા પરથી કહી શકાય કે, “ આપણા પારસ્પરિક સંબંધો દ્વારા આપણી ઓળખ થાય છે.જે આપણા સંબંધોમાં છે કે આપણે એક વ્યક્તિ તરીકે કોણ છીએ.? ”

-www.edudel.nic.in.

6.3 આંતર વૈયક્તિક સંબંધની જરૂરિયાત (Need for interpersonal relationships):-

કર્મચારી રોજના આઠથી દસ કલાક તેના કાર્યસ્થળ પર વિતાવે છે અને વ્યવહારિક રીતે આટલા કલાક કાર્ય સ્થળ પર એકલા કામ કરવું શક્ય નથી.કાર્યસ્થળ પર વિવિધ મુદ્દાઓ માટે વાત કરવા, તેમજ ચર્ચા કરવા માટે સહકર્મચારીની જરૂર પડે છે.એકલા કામ કરતાં,વ્યક્તિગત કર્મચારીની તુલનામાં, કર્મચારીઓ જ્યારે જૂથોમાં સાથે કામ કરે છે.ત્યારે કામની અનેક ઘણી ગુણવત્તા વધી જાય છે.

સકારાત્મક અને સારા આંતર વૈયક્તિક સંબંધ વિકસાવવા માટે નીચેના પાસાઓ મહત્વપૂર્ણ છે.

- ૧) કર્મચારીએ કાર્યસ્થળ પર નીતીશાસ્ત્રનું પાલન કરવું ખૂબ જરૂરી છે. કાર્યસ્થળ પર કર્મચારીએ વ્યવસાયિકરૂપ વર્તન કરવું જોઈએ. સારા આંતર વૈયક્તિક સંબંધ માટે કર્મચારીએ તેના કોઈપણ સાથીદારો સાથે દુરવ્યવહાર ન કરવો જોઈએ.કોઈની સાથે લડવું કે દલીલ કરવાને બદલે જો સહકર્મચારી માટે કંઈપણ પસંદ ન આવે તો તેને ટાળવું વધુ સારૂ છે.
- ૨)કોઈપણ કર્મચારીએ તેના સાથીદારના કામમાં દખલ ન કરવી જોઈએ. આ માટે જરૂરી છે બે કર્મચારીઓ વચ્ચેના નોકરીની જવાબદારીઓ. ઓવરલય ના થાય, જો આમ થાય તો કર્મચારીઓ એકબીજાંના કાર્યોમાં દખલ કરે છે.અને છેવટે નાના મુદ્દાઓ ઉપર લડતાં હોય છે. બીજાં કર્મચારીનું શું છે ? તે જાણવાનો પ્રયાસ કરતાં, વ્યક્તિએ ફક્ત તેના કામ સાથે સંબંધિત હોવું જોઈએ.
- ૩) સહકર્મચારીને જગ્યાની જોગવાઈ એ તંદુરસ્ત આંતર વૈયક્તિક સંબંધ ખૂબ જરૂરી છે. સહકર્મચારીની વાતચીત સાંભળવી એ તદ્દન અવ્યાવસાયિક છે. આવી પ્રથાઓ કર્મચારીઓમાં ભારે નારાજગી પેદા કરે છે. અને છેવટે સંબંધો બગડે છે.
- ૪) અફવાઓ, તંદુરસ્ત અને અસરકારક આંતર વૈયક્તિક સંબંધ માટે, સૌથી મોટી દુશ્મન છે.કર્મચારીએ કાર્યસ્થળ પર અફવાઓ ઉપર વિશ્વાસ ન કરવો જોઈએ તેમજ અફવાઓ ફેલાવવામાં ફાળો આપવો જોઈએ નહિ. કોઈપણ બાબતોને જાહેર કરવાને બદલે સહકર્મચારી સાથે ખાનગીમાં ચર્ચા કરવી ચર્ચા કરવી હંમેશા વધારે સારી છે.
- ૫) જ્યારે કોઈ માહિતી સહકર્મચારીમાંથી, કોઈપણ સાથે વહેચવાની હોય તો, તે માહિતી તેના ઈચ્છિત સ્વરૂપમાં વહેંચાય તે જરૂરી છે. માહિતીમાં ચેડાં અને માહિતી સાથે રમવાથી સાથે, કર્મચારી વચ્ચેના સંબંધોને બગાડે છે.અને કાર્યસ્થળ પર મૂંઝવણો થાય છે.

- ૬) એ બાબત ખુબ જરૂરી છે કે, કોઈપણ ગુપ્ત માહિતી સહકર્મચારી સાથે વહેંચવી ન જોઈએ. કારણ કે કોઈને ક્યારેય ખબર હોતી નથી કે ક્યારે અને કેટલીકવાર અજાણતા તેનો દૂરુપયોગ થઈ શકે. કર્મચારીએ તેના સહકર્મચારી પર આંધળો વિશ્વાસ ન કરવો જોઈએ.
- ૭) આંતર વૈયક્તિક સંબંધમાં અહંકાર માટે કોઈ સ્થાન નથી. અને તેથી અહંકાર ને દૂર રાખવો જોઈએ. કર્મચારીએ પોતાના અંગત પ્રશ્નોનો ત્રાસ કામમાં લાવવો જોઈએ નહિ. સહકર્મચારીઓની મજાક ઉડાવવી, તે એવી બાબત છે, જેની અપેક્ષા હોતી નથી. કારણ કે તે સંબંધોમાં ગંભીર અસ્થિરતા પેદા કરી શકે છે.
- ૮) સ્વસ્થ અને અસરકારક આંતર વૈયક્તિક સંબંધ માટે, કર્મચારીઓએ કાર્યસ્થળ પર રાજકારણથી દુર રહેવું આવશ્યક છે. જ્યારે કોઈ સહકર્મચારી દબાણ હેઠળ હોય કે સમસ્યામાં હોય, ત્યારે તેને સમર્થન કરવું જરૂરી છે. સહકર્મચારીના સારા કામની પ્રશંસા કરવી જોઈએ કે, જેથી તેને પ્રોત્સાહન મળે અને તે વધુ પ્રેરિત થાય. કોઈએ સહકર્મચારી સાથે ઈર્ષ્યા ન કરવી જોઈએ. ઈર્ષ્યા હંમેશાં લાંબાગાળે નુકશાન પહોચાડે છે. કાર્ય સ્થળ પર સ્વસ્થ વાતાવરણ માટે કર્મચારીઓમાં સ્વસ્થ સ્પર્ધા હોવી જોઈએ.

6.4 આંતર વૈયક્તિક સંબંધોને અસર કરતાં પરિબળો (Factors affecting interpersonal relationships) :-

કેટલાંક એવા પરિબળો છે. જે આંતર વૈયક્તિક સંબંધને અસર કરે છે.

૧) એકરણ (Rapport):-

જ્યારે કર્મચારી અન્ય કર્મચારી સાથે, આરામદાયક અને સરળતા અનુભવે છે. ત્યારે તેઓની વચ્ચે એકરણ છે. તેમ કહી શકાય. આમ, કાર્ય સ્થળ પર કામ કરતાં સહકર્મચારીઓ સાથે એકરણ હોવું ખૂબ જરૂરી છે.

૨) સહાનુભૂતિ (Empathy):-

સહાનુભૂતિનો અર્થ સહકર્મચારીની આંખો દ્વારા તેની લાગણીઓ, ક્રિયાઓને સમજવાના તેમજ પર્યાવરણને જોવાની ક્ષમતા છે. સહકર્મચારીને લાગવું જોઈએ કે તેને કોઈપણ પરિસ્થિતિમાં તેને સાથી કર્મચારી સમજી શકશે.

૩) વિશ્વાસ (Trust):-

વિશ્વાસ એટલે કોઈ કર્મચારી, તેના સહકર્મચારી પર નિર્ભર છે. જ્યારે કર્મચારી સહકર્મચારી પર વિશ્વાસ રાખે છે, ત્યારે તે તેની પાસેથી સ્વીકૃતિ અને ટેકાની અપેક્ષા રાખે છે.

૪) સુસંગતતા (Compatibility):-

તંદુરસ્ત આંતર વૈયક્તિક સંબંધ માટે બે કર્મચારીઓ એકબીજાં સાથે સુસંગત હોવાં જોઈએ. આંતર વૈયક્તિક સંબંધમાં વિરોધાભાસ અને ગેરસમજની કોઈ અવકાશ હોવી જોઈએ નહિ. સમાન બેકગ્રાઉન્ડ અને સમાન લક્ષ્ય ધરાવતા કર્મચારીઓ વચ્ચે, સ્વસ્થ આંતર વૈયક્તિક સંબંધ રાખવાની પ્રક્રિયાઓવાળા કર્મચારીઓ સાથે અનુકુળ થવું મુશ્કેલ છે. અને તેથી તે તંદુરસ્ત આંતર વૈયક્તિક સંબંધમાં નિષ્ફળ જાય છે.

૫) વાતચીત (Communication):-

તંદુરસ્ત અને અસરકારક આંતર વૈયક્તિક સંબંધમાં વાતચીત એક મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવે છે. સંબંધમાં લાગણીઓ પરસ્પર વહેંચવી જોઈએ. કર્મચારીઓને વધુ સારી રીતે સમજવા માટે અસરકારક રીતે એકબીજા સાથે વાતચીત કરવાની જરૂર છે.

વાતચીતનોવાતચીતનો અભાવ સમસ્યા અને ગેરસમજ તરફ દોરી શકે છે. સંબંધ વધારવા માટે સંપર્કમાં રહેવું જરૂરી છે. સહકર્મચારીઓ સાથે બેસીને સામસામે જુદા જુદા મુદ્દાઓની ચર્ચા કરવાથી પરસ્પર સ્વીકાર્ય સમાધાનો તરફ પહોંચવામાં મદદ મળે છે.

૬) માન (Respect):-

કાર્ય સ્થળ પર કર્મચારીઓને એકબીજાં પ્રત્યે માન સન્માન હોવું ખુબ આવશ્યક છે.

૭) માનસિક અપેક્ષાઓ (Mental Expectations):-

માનસિક અપેક્ષાઓ, સંબંધો વધારવા માટે ખુબ જરૂરી છે. સ્વસ્થ આંતર વૈયક્તિક સંબંધ ધરાવતા કર્મચારીઓની સમાન પરસ્પર અપેક્ષાઓ હોવી આવશ્યક છે. સમાન હેતુ અથવા લક્ષ્ય તરફ આગળ વધવા માટે બે કર્મચારીઓ વચ્ચે સંબંધ હોવો આવશ્યક છે.

૮) પ્રામાણિકતા (Honesty):-

તંદુરસ્ત અને લાંબાગાળાના આંતર વૈયક્તિક સંબંધો માટે પ્રામાણિકતા ખુબ જ મહત્વપૂર્ણ છે. અપ્રમાણિકતા અવિશ્વાસ તરફ દોરી જાય છે. જે કાર્યની કાર્યક્ષમતાને અસર કરે છે. આમ, સંબંધોમાં પારદર્શિતા મહત્વપૂર્ણ છે.

૯) શાંત રહેવું (Staying Calm):-

કોઈપણ મુદ્દા પર, અતિશય વર્તન કરવાથી તંદુરસ્ત સંબંધ ખોરવાય જાય છે. તેના માટે શાંત અને અનુકુળ રહેવું જરૂરી છે. માફી માંગવી એ આંતર વૈયક્તિક સંબંધના વિકાસમાં તેમજ અનેક મુદ્દાઓના નિરાકરણમાં મદદ કરે છે.

૧૦) ક્ષમા (Forgiving):-

તંદુરસ્ત આંતર વૈયક્તિક સંબંધ માટે કર્મચારીઓને થોડી વધુ ક્ષમા આપવાની જરૂર છે. કર્મચારીઓ વચ્ચેના કોઈ પણ મુદ્દાઓને બિનજરૂરી રીતે ખેંચવાની જરૂર નથી. નાના મુદ્દાઓ પર લડવું એ મૂર્ખતા છે. અને પરિસ્થિતિને વધુ વિકટ બનાવે છે.

૧૧) સ્મિત (Smile):-

સ્મિત એ એવી લાગણી છે જે ઘણાં વિકટ મુદ્દાઓને હલ કરવામાં મદદ કરે છે. સ્મિત કર્મચારીને ત્રાસદાયક પરિસ્થિતિમાંથી બહાર લાવે છે. આથી સહકર્મચારી સાથેની ક્રિયા-પ્રતિક્રિયા દરમિયાન સ્મિત, એ સકારાત્મક આંતર વૈયક્તિક સંબંધ રાખવા માટે એક સારું સાધન બની શકે છે.

૧૨) સમય (Timing):-

દરેક સંબંધને વધવા માટે સમય અને પ્રયત્નોની જરૂર હોય છે. સમય, સંબંધમાં મહત્વની ભૂમિકા ભજવે છે. કર્મચારીઓએ એકબીજાંને વધુ સારી રીતે જાણવા માટે પુરતો સમય પસાર કરવો જરૂરી છે. કર્મચારીઓએ તેમની વચ્ચેના બોન્ડને મજબૂત બનાવવા માટે તેમના સહકર્મચારીઓ સાથે ગુણવત્તાયુક્ત સમય પસાર કરવો આવશ્યક છે. આનાથી તંદુરસ્ત અને અસરકારક આંતર વૈયક્તિક સંબંધ રાખવામાં મદદ મળે છે.

6.5 ગ્રંથાલય અને માહિતી વિજ્ઞાનમાં આંતર વૈયક્તિક સંબંધો (Interpersonal relationships in library and information science) :-

એવું કહેવાય છે કે આંતર વૈયક્તિક કુશળતાની આવશ્યકતા આંતરિક સાથીઓને અને મેનેજમેન્ટ સંબંધો તેમજ વપરાશકર્તા સંપર્કો, પ્રવૃત્તિઓને લાગુ પડે છે. ગ્રંથાલય અને માહિતી વિજ્ઞાનમાં, ગ્રંથાલયોને સારી સંદેશાવ્યવહારની કુશળતા, રેકોર્ડ રાખવાની કુશળતા, માહિતી સંશોધન કુશળતા તેમજ સામગ્રીનું મૂલ્યાંકન કરવાની અને ગોઠવણી ક્ષમતાની જરૂર છે. ગ્રંથાલયો

અને માહિતી અધિકારીઓને કમ્પ્યુટર કુશળતાની પણ જરૂર હોય છે. તેઓ જાણતાં હોવાં જોઈએ કે દસ્તાવેજોને નુકશાનથી કેવી રીતે સાચવવું.

ગ્રંથાલય અને માહિતી વિજ્ઞાનમાં અસરકારક આંતર વૈયક્તિક સંબંધ વિકસાવવા માટે ગ્રંથપાલમાં નીચેના મુદ્દા ધ્યાનમાં લેવા. :-

૧)કામ વિભાગ (Division of work):-

આ કૌશલ્ય સૂચવે છે કે કાર્યને વિશેષતા અનુસાર વિભાજિત કરવામાં આવે. નાના ગ્રંથાલયોમાં સામાન્ય રીતે કોઈ કામનું વિભાજન હોતું નથી. કારણકે તે વન મેન શો છે. એટલે કે એક વ્યક્તિ દ્વારા સંચાલિત થાય છે. પરંતુ મોટા પરંતુ મોટા ગ્રંથાલયોમાં વિભાગોની કાર્ય સેવાઓના પ્રકાર દ્વારા અથવા સામગ્રીના પ્રકાર દ્વારા થઈ શકે છે. આમ, કામની વહેંચણી કરવામાં ગ્રંથાલયના સહકર્મચારી સાથે સુમેળભર્યા સંબંધો હોવાં જરૂરી છે.

૨)આદેશની એકતા (Unity of Direction):-

અહીં વરિષ્ઠ ગ્રંથપાલ તરફથી ગ્રંથાલય સહાયકને જે આદેશ આપવામાં આવે છે. જે આદેશને નીચેના સહકર્મચારીઓએ અનુસરવાનું હોય છે. જે ત્યારે જ શક્ય બને છે. જ્યારે કર્મચારીઓમાં આંતર વૈયક્તિક સંબંધો સારા હોય.

૩) દિશાની એકતા (Unity of Direction):-

તંદુરસ્ત આંતર વૈયક્તિક સંબંધમાં ગ્રંથાલયમાં, જે કાર્ય સિદ્ધ કરવાનું હોય તેના તરફ દરેક કર્મચારીએ લક્ષ્ય રાખવું જોઈએ. તેમજ દિશાની એકતા કામની ડુપ્લિકેશનને દુર કરે છે. અને આ ત્યારે જ શક્ય બને જ્યારે કાર્યસ્થળ પર આંતર સંબંધો સારા હોય.

૪)ઓર્ડર (Order):-

અહીં સંસ્થાના વિવિધ એકમો વચ્ચેનો સંબંધ ખૂબ જરૂરી છે. ગ્રંથાલયોમાં કાર્ય આંતર સંબંધિત જ નહિ, પરંતુ આંતર આક્ષિત પણ હોય છે. જેમ કે ગ્રંથાલયના જુદા જુદા વિભાગોમાં નિર્ણય તેમના કર્મચારીઓના પરસ્પરના સંબંધો અને નિર્ણયો પર આધારિત હોય છે.

૫) સમાનતા (Equility):-

અસરકારક અને તંદુરસ્ત આંતર વૈયક્તિક સંબંધ જાળવવા માટે કાર્યસ્થળના દરેક કર્મચારી સાથે સમાન અને ન્યાયી વર્તન કરવું જોઈએ. કર્મચારીઓ સાથે વ્યવહાર ન્યાયી હોવો જોઈએ. આ હેતી માટે નિયમોનું પાલન કરવું જોઈએ.

૬) પહેલ (Initiative):-

આંતર વૈયક્તિક સંબંધ વધારવા માટે પહેલને પ્રોત્સાહન આપવું જોઈએ. પુસ્તકાલયોમાં આ સિદ્ધાંત એકબીજાને મદદ કરવા તરફ પહેલ કરવામાં લાગુ કરવો જોઈએ.

તમારી પ્રગતિ ચકાસો :

નોંધ : (i) નીચે આપેલી જગ્યામાં તમારો ઉત્તર લખો.

(ii) એકમના અંતે આપેલાં ઉત્તરો સાથે તમારો ઉત્તર સરખાવો.

1. આંતર વૈયક્તિક સંબંધનો અર્થ સમજાવી તેની જરૂરિયાત જણાવો.

.....

.....

.....

.....

2. આંતર વૈયક્તિક સંબંધને અસર કરતાં પરિબલોની વિગતવાર ચર્ચા કરો.

.....

.....

.....

.....

3. ગ્રંથાલય અને માહિતી માટે ગ્રંથપાલે ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા વિશે ચર્ચા કરો.

.....

.....

.....

.....

.....

4. ટૂંકનોંધ લખો: આંતર વૈયક્તિક સંબંધો.

.....

.....

.....

.....

6.6 સારાંશ (Summary) :-

આંતર વૈયક્તિક સંબંધના આગળના ચર્ચા કરેલ મુદ્દાઓ બાદ એમ કહી શકાય કે , આંતર વૈયક્તિક સંબંધની સંસ્થાકીય અસરકારકતા ઉપર અસર થાય છે. મનુષ્ય સંબંધો માટે સર્જાયેલો છે. કાર્યસ્થળ એ એવી જગ્યા છે જ્યાં કર્મચારી પોતાના જીવનનો એક તૃતીયાંશ ભાગ ગાળે છે. જો કર્મચારીના સંબંધો તેના સહકર્મચારી સાથે સારા ન હોય તો , તે તેમના વલણ અને વર્તનને અસર કરે છે.

6.7 તમારી પ્રગતિ ચકાસોના ઉત્તરો (Answer of Self-check Exercise) :-

1. આંતર વૈયક્તિક સંબંધનો અર્થ સમજાવી તેની જરૂરિયાત જણાવો:

આંતર વૈયક્તિક સંબંધનો અર્થ:-

સામાન્ય અર્થમાં સમજીએ તો, વૈયક્તિક એટલે વ્યક્તિગત , વ્યક્તિ સાથે જોડાયેલાં અને સંબંધ એટલે એકબીજાં સાથેનું જોડાણ. અહીં આપણે વ્યવહાર, ઉદ્યોગ, વ્યવસાય, સરકાર, વગેરે સાથે સંકળાયેલ સંસ્થાઓ, સંગઠનોમાં કાર્યરત કર્મચારીઓ વચ્ચેના વૈયક્તિક સંબંધની ચર્ચા કરી રહ્યાં છીએ. આ મુજબ આંતર વૈયક્તિક સંબંધ એટલે સંગઠનમાં કાર્યરત કર્મચારીઓ વચ્ચેના સંબંધ, અધિકારી અને કર્મચારી વચ્ચેના સંબંધો એમ કહી શકાય.

આંતર વૈયક્તિક સંબંધની વિવિધ વ્યાખ્યાઓ નીચે મુજબ છે.

“ Interpersonal Relationships are Social , Association , Connections , or Affiliations , Between Two or More People.”

-from Wikipedia.com

“ A Strong Bond Between Two or More People Refers to Interpersonal Relationship.”

<https://www.managementstudyguide.com>.

આમ, ઉપરની વ્યાખ્યા પરથી કહી શકાય કે, “ આપણા પારસ્પરિક સંબંધો દ્વારા આપણી ઓળખ થાય છે. જે આપણા સંબંધોમાં છે કે આપણે એક વ્યક્તિ તરીકે કોણ છીએ.? ”

-www.edudel.nic.in.

જરૂરિયાત:-

- કાર્ય સ્થળ પર નીતિશાસ્ત્રનું પાલન કરવાની.
- કોઈ કર્મચારીએ તેના સાથીદારના કામમાં દખલ ન કરવી.
- સહકર્મચારીને જગ્યાની જોગવાઈ કરવી.
- અફવાઓથી દુર રહેવું.
- માહિતી તેના ઈચ્છિત સ્વરૂપમાં સહકર્મચારી સુધી પહોંચવી જોઈએ.
- અતિ ગુપ્ત માહિતી સહકર્મચારી સુધી પહોંચવી ના જોઈએ.
- અહંકાર માટે કોઈ સ્થાન ન હોવું જોઈએ.
- કાર્યસ્થળ ઉપર રાજકારણથી દુર રહેવું.

2. આંતર વૈયક્તિક સંબંધને અસર કરતાં પરિબલોની વિગતવાર ચર્ચા કરો.

આંતર વૈયક્તિક સંબંધને અસર કરતાં પરિબલો નીચે મુજબ છે.

૧. એકરણ
૨. સહાનુભુતિ
૩. વિશ્વાસ
૪. સુસંગતતા
૫. વાતચીત
૬. માન
૭. માનસિક અપેક્ષાઓ
૮. પ્રમાણિકતા
૯. શાંત રહેવું
૧૦. ક્ષમા
૧૧. સ્મિત
૧૨. સમય

3. ગ્રંથાલય અને માહિતી વિજ્ઞાનમાં આંતર વૈયક્તિક સંબંધો માટે ગ્રંથપાલે ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા વિશે ચર્ચા કરો.

એવું કહેવાય છે કે આંતર વૈયક્તિક કુશળતાની આવશ્યકતા આંતરિક સાથીઓને અને મેનેજમેન્ટ સંબંધો તેમજ વપરાશકર્તા સંપર્કો પ્રવૃત્તિઓને લાગુ પડે છે. ગ્રંથાલય અને માહિતી વિજ્ઞાનમાં ગ્રંથાલયોને સારી સંદેશાવ્યવહાર કુશળતા, રેકોર્ડ રાખવાની કુશળતા માહિતી સંશોધન કુશળતા તેમજ સામગ્રીનું મૂલ્યાંકન કરવાની અને ગોઠવણીની ક્ષમતાની જરૂર છે. ગ્રંથાલયો અને માહિતી અધિકારીઓને કમ્પ્યુટર ગ્રંથાલયો અને માહિતી અધિકારીઓને કમ્પ્યુટર કુશળતાની પણ જરૂર હોય છે. તેઓ જાણતાં હોવાં જોઈએ કે દસ્તાવેજોને નુકશાનથી કેવી રીતે સાચવવું ?

ગ્રંથાલય અને માહિતી વિજ્ઞાનમાં અસરકારક આંતર વૈયક્તિક સંબંધ વિકસાવવા માટે ગ્રંથપાલમાં નીચેના મુદ્દા ધ્યાનમાં લેવા. :-

આંતર વૈયક્તિક સંબંધો માટે ગ્રંથપાલે ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા નીચે મુજબ છે.

૧. કામ વિભાગ
૨. આદેશની એકતા
૩. દિશાની એકતા
૪. ઓર્ડર
૫. સમાનતા
૬. પહેલ

4. ટૂંકનોંધ લાખો:

આંતર વૈયક્તિક સંબંધ-

માનવ સંબંધોમાં એક મહત્વપૂર્ણ ઘટક આંતર વૈયક્તિક સંબંધ છે. આંતર વૈયક્તિક સંબંધ એ બે કે તેથી વધુ વ્યક્તિ વચ્ચેનું એક જોડાણ છે, જે ક્ષણિક સમયથી લઈને અંતિમ

સમય સુધીની હોય છે. સંગઠન અનુમાન સ્નેહ, એકતા, નિયમિત ક્રિયા પ્રતિક્રિયાઓ અથવા અન્ય પ્રભાવોના સંદર્ભોમાં રચાય છે. આંતર વૈયક્તિક સંબંધો, સામાન્ય રીતે કેટલાંક પારસ્પરિક નિર્ભરતા પર આધારિત હોય છે. સંબંધોમાં લોકો એકબીજાંના ને તેમના વિચારો અને ભાવનાઓમાં વ્યસ્ત રહે છે.

કર્મચારી તેના કાર્યસ્થળ પર જ આંતર વૈયક્તિક સંબંધો વિકસાવે છે. તે તેની કારકિર્દી અને નોકરીની સફળતાની ચાવી છે. જો કર્મચારી તેના સહકર્મચારી સાથે સુમેળભર્યા સંબંધો વિકસાવે તો, એક સકારાત્મક આંતર વૈયક્તિક સંબંધ વિકાસ પામે છે. જે તેની કાર્ય સિદ્ધિ, જે તેની કાર્ય સિદ્ધિ, સુખ અને સફળતા માટેની ચાવી છે. આથી તે ખૂબ જરૂરી છે કે પ્રત્યેક કર્મચારીએ તેના કાર્યસ્થળ પર તેના સહ કર્મચારીએ સાથે અસરકારક આંતર વૈયક્તિક સંબંધ વિકસાવવા જોઈએ.

આંતર વૈયક્તિક સંબંધનો અર્થ:

સામાન્ય અર્થમાં વૈયક્તિક એટલે વ્યક્તિગત, વ્યક્તિ સાથે જોડાયેલાં અને સંબંધ એટલે એકબીજા સાથેનું જોડાણ. આમ આંતર વૈયક્તિક સંબંધ એટલે વ્યક્તિઓનું એકબીજાં સાથેનું જોડાણ.

આંતર વૈયક્તિક સંબંધની જરૂરિયાત:-

કાર્યસ્થળ પર નીતિશાસ્ત્રનું પાલન કરવા, કર્મચારીએ એકબીજાના કામમાં દખલ ન કરવી, સહકર્મચારીને કામ કરવા પુરતી જગ્યા પૂરી પાડવી, બહારની અફવાઓથી દુર રહેવું, રાજકારણથી દૂર રહેવું, અહંકાર ન રાખવો વગેરે.

આંતર વૈયક્તિક સંબંધને અસર કરતાં પરિબલો:-

૧. એકરણ
૨. સહાનુભુતિ
૩. વિશ્વાસ
૪. સુસંગતતા
૫. વાતચીત
૬. માન
૭. માનસિક અપેક્ષાઓ
૮. પ્રમાણિકતા વગેરે.

ગ્રંથાલયમાં આંતર વૈયક્તિક સંબંધ માટે ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા:-

૧. કામ વિભાગ
૨. આદેશની એકતા
૩. દિશાની એકતા
૪. ઓર્ડર
૫. સમાનતા
૬. પહેલ.

6.8 બહુવિકલ્પીય પ્રશ્નો ઉત્તર સહિત

■ બહુવિકલ્પીય પ્રશ્નોના જવાબ આપો :-

૧. આંતર વૈયક્તિક સંબંધોને અસર કરતાં પરિબળો કયા છે?

- A. એકરણ B. સુસંગતતા
C. ક્ષમા D. ઉપરના તમામ

૨. વૈયક્તિક નો અર્થ જણાવો.

- A. વ્યક્તિત્વ B. વ્યક્તિગત
C. કર્મચારી D. કાર્ય

૩. કર્મચારીએ કાર્યસ્થળ પર શેનું પાલન કરવું જોઈએ?

- A. નીતિશાસ્ત્ર B. દુરવ્યવહાર
C. દલીલબાજી D. ઉપરમાંથી કોઈપણ નહિ.

૪. કર્મચારીએ કાર્યસ્થળ પર કોનો વિશ્વાસ ન કરવો જોઈએ?

- A. અફવાઓ B. સહાનુભૂતિ
C. આદેશનો D. સમિક્ષાનો

૫. ગ્રંથપાલોએ આંતરિક સંબંધો તંદુરસ્ત રાખવા માટે શું કરવું જોઈએ?

- A. વ્યવહાર કુશળતા B. માહિતીશોધ કુશળતા
C. દોષારોપણ D. (A) & (B) બંને.

ઉત્તરો

૧. (D) ઉપરના તમામ
૨. (B) વ્યક્તિગત
૩. (A) નીતિશાસ્ત્ર
૪. (A) અફવાઓ
૫. (D) (A) & (B) બંને.

6.9 ચાવીરૂપ શબ્દો (Key Words)

- આંતર વૈયક્તિક સંબંધો :- સંગઠનમાં કાર્યરત કર્મચારીઓ વચ્ચેના સંબંધો.
- વૈયક્તિક :- વ્યક્તિગત, વ્યક્તિ સાથે જોડાયેલ
- સંબંધ :- એકબીજાં સાથેનું જોડાણ
- એકરણ :-જ્યારે કર્મચારી અન્ય કર્મચારી સાથે આરામદાયક અને સરળતા અનુભવે
- માન :- એકબીજાં પ્રત્યે

6.10 સંદર્ભ અને વિશેષ વાંચન (Reference and Further Readings)

1. Champman , Connie.(2009), Retention. Beings before day one Orientation. And Socialization in libraries, new library world, 110 ¾.
2. Win Shin and Allen, Martha.(2007), Working with Generation-D: Adopting and adapting to Cultural Learning and change. Library management.28:1/2
3. <http://small.business.chron.com/importance-human-relations-workplace.-23061.html>.
4. www.managementstudyguide.com.
5. <http://en.wikipedia.org/wik/interpersonal-communication>.

